

KÅLBLADLUSEN

Kålbladlusen (*Brevicoryne brassicae* L.) är specialiserad på korsblomstriga växter, och bland dessa är flera odlade *Brassica*-arter mycket goda värdväxter. Den kan också leva på ett stort antal vilda korsblomstriga växter, men det är inte känt vilken betydelse dessa har för artens uppträdande i stort. Som skadegörare är den känd på både raps och rybs samt olika kålsorter.

I jordbruket är det främst våroljeväxterna som kan skadas av denna bladlus, men svåra angrepp är sällsynta i Sverige. Större härjningar förekom under slutet av 1940-talet och början av 50-talet samt under några år på 1970-talet. Som delförklaring till den stora förekomsten anfördes i bägge fallen att den insektbekämpning (DDT respektive metoxiklor) som utfördes mot andra skadegörare skadade bladlössens naturliga fiender i betydligt större utsträckning än bladlössen själva. Under senare år har förekomsten i allmänhet varit liten, med undantag för vissa trakter under vissa år. Under 1992 hade angreppen t. ex. viss betydelse i Östergötland.

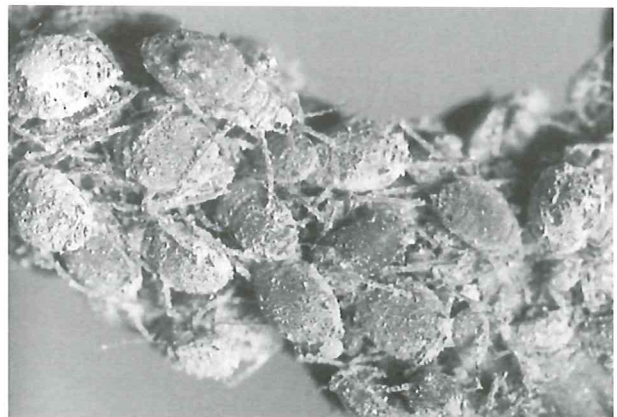
Kålbladlusen är spridd över stora delar av världen och förekommer i Sverige framför allt upp till Värmland-Mälardalen. Enstaka kålbladlöss har fångats i sugfällor i Västerbotten, men den huvudsakliga utbredningen tycks sammanfalla med höstoljeväxternas odlingsområde.

Utseende

De ovingade kålbladlössen har en grönaktig grundfärg, men ger ett gråvitt intryck på grund av en utsöndrad mjölig vaxbeläggning. Den gröna färgen syns tydligt på bladlöss som nyligen har ömsat hud, eller är nyfödda. De vingade honorna är mörka med gulaktig bakkropp, och saknar vaxbeläggning. Kroppslängden hos fullbildade individer är 1,9 - 2,7 mm.

Ofta ser man kålbladlöss i täta kolonier i blomställningar och skottspetsar.

Kålbladlöss täcks av en gråvit, mjölig vaxbeläggning.

Skadebild

Man finner ofta kålbladlusen i täta kolonier i blomställningar och skottspetsar, men också på unga och mogna blad och då i regel på undersidorna. I senare stadier angrips även skidor, och livskraftiga kolonier kan finnas kvar så länge stammar och grenar är gröna. Bladlössens saftsugning kan orsaka tillväxthämning och även nedvissning vid starka angrepp. Ofta uppstår typiska rödlila missfärgningar, vilka kan ses på långt håll. Bladen kan också bli buckliga. Frön från starkt angripna planter blir förkrympta, ofta med en rödaktig nyans.

Biologi/Livscykel

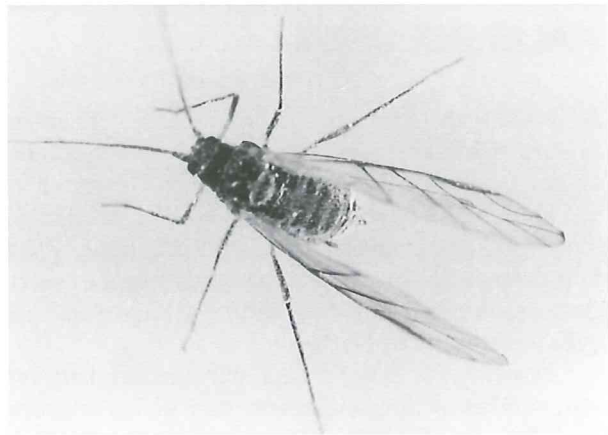
Kålbladlusens livscykel innehåller flera anpassningar, som är typiska för bladlöss, och som gör att de effektivt kan utnyttja den tidsbegränsade resurs som odlade växter utgör. Bland annat förekommer under sommaren bara honor, som föder nya honor utan befruktning, och ingen energi behöver således ödas på parningsaktiviteter under denna period. Detta möjliggör en mycket snabb förökning med upp till nio generationer per år.

Kålbladlusen övervintrar som ägg på korsblomstriga växter.

Kålbladlusen övervintrar som ägg på våra breddgrader. Förmodligen sker en stor del av övervintringen på höstoljeväxter, men även andra fleråriga eller vinterannuella korsblomstriga växter kan komma ifråga. Ur äggen kläcks nymfer som utvecklas till ovingade jungfrufödande honor, s.k. stammödrar. Från dessa följer sedan generation på generation av nya jungfrufödande honor under växtsäsongen.

De nyfödda nymferna stannar kvar intill modern, vilket medför att kålbladlusen bildar täta kolonier som ibland kan bli mycket individrika. När trängseln ökar och näringstillgången blir sämre svarar kålbladlusen med att föda en allt högre andel vingad avkomma, som kan söka föda på längre håll. Samtidigt lämnar allt fler ovingade djur kolonin för att slå sig ned på andra delar av växten eller på helt nya växter i närheten. I teorin kan varje stammödrer ge upphov till mycket stora mängder bladlöss under sommaren, men naturliga fiender, regn, samt fuktigt eller kyligt väder bidrar till att hålla populationen på måttliga nivåer under de flesta år. Under hösten föds sedan vingade något mindre hanar och ovingade äggläggande honor som parar sig och lägger ägg.

Vingad kålbladlus

Angrepp i oljeväxter

På våren börjar angreppen i de höstsådda oljeväxterna, men dessa grödor utvecklas i allmänhet för snabbt för att bladlössen ska hinna uppnå skadliga mängder. Däremot kan bladlössen som migrerar från höstoljeväxterna till våroljeväxter föröka sig mycket snabbt under gynnsamma betingelser. Gradering i våroljeväxter brukar utföras under knopp- och mognadsstadierna.

Erfarenheterna från tidigare kålbladlusår är att angreppen i våroljeväxter blir störst i fält som ligger intill höstoljeväxter, och att sent mognande värraps drabbas hårdast. Vidare har det förekommit att nysådda höstoljeväxter drabbats hårt av migrerande bladlöss.

Övriga bladlöss på oljeväxter

Det finns ytterligare en bladlusart som är specialiserad på korsblomstriga växter och som emellanåt påträffas på oljeväxter, nämligen senapsbladlusen (*Lipaphis erysimi* Kalt.). Denna art anses

Koloni av senapsbladlöss på lomme

inte vara någon skadegörare på *Brassica*-växter i Europa, utan sägs vara mer spridd på vilda växter. Den är dock vanlig i sugfällfangster, och påträffas då och då på odlade olje- och kålväxter. Ofta dyker den upp tidigare än kålbladlusen på våroljeväxterna. Senapsbladlusen är något mindre än kålbladlusen, saknar den gråvita vaxbeläggningen, och är mer gulgrön eller brun i färgen. Den bildar också kolonier. Ibland kan också persikbladlusen (*Myzus persicae*) och getapelbladlusen (*Aphis nasturtii*) påträffas på oljeväxter. Dessa båda arter är inte kolonibildande.

Fiender

Som nämnts tidigare hålls bladluspopulationerna tillbaka av olika fiender. Till de viktigare bladlusätarna hör nyckelpigor (både vuxna och larver) och blomflugelarver. Dessutom finns en parasitstekel (*Diaeretiella rapa*), vars larver lever inuti kålbladlusen och äter ur dem inifrån. Då stekeln är fullbildad återstår bara ett skal av lusen. Vid fuktig väderlek angrips kålbladlusen ofta av parasitsvamp.

Bekämpning

Bekämpningströskel saknas, men svåra angrepp ger stora skördeföruster och tidigare bekämp-

ningsförsök har givit 50-procentiga skördeökningar. För aktuell information hänvisas till senaste upplagan av Faktablad om Växtskydd, 1J.

Förutsättningen för större angrepp av kålbladlusen tycks vara: samtidig odling av höst- och våroljeväxter, god övervintring och uppförökning på höstoljeväxterna, små mängder naturliga fiender samt torrt och ej kyligt väder. Vidare bör poängteras att bekämpning av andra skadegörare med pyretroider även slår mot kålbladlusen.

Litteratur

- Markkula, M. 1953. Biologisch-ökologische Untersuchungen über die Kohlblattlaus, *Brevicoryne brassicae* (L.) (Hem., Aphididae). *Ann. Zool. Bot. Fennicae Vanamo*. 15(5).
- Way, M.J. & Cammell, M. 1970. Aggregation behaviour in relation to food utilization by aphids. I: Watson, A. (ed.). *Animal populations in relation to their food resources. 10:th Symp. B.E.S. 1969: 229-247*. Blackwell Sci. Publ.
- Borg, Å. 1975. Massinvasion av kålbladlus (*Brevicoryne brassicae* L.) 1974. *Växtskyddsnotiser* 39:2, 41-46.

Text

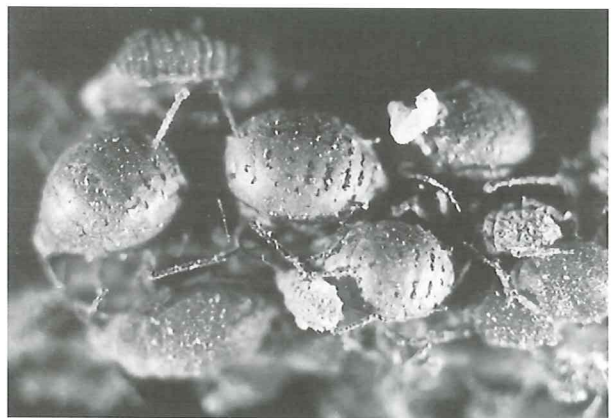
David Stephansson
Västertorg 5A
752 43 UPPSALA
Tel. 018 - 50 20 17

Foto

Karl-Fredrik Berggren

April 1993

Kålbladlöss, vilka angripits av parasitsteklar, sväller upp och blir nästan runda.

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU Info/Växter - Växtskydd. Tel 018-67 23 48.

ISSN 1100-5025
© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvarig utgivare: Maj-Lis Pettersson

Redaktör: Jordbruk: Eva Sandnes Ronquist
Trädgård: Maj-Lis Pettersson

Distribution: Sveriges lantbruksuniversitet
SLU Info/Försäljning
Box 7075
750 07 Uppsala

Tel. 018-67 11 20